

Profesor Andrzej Witold Danysz – żołnierz, uczony, nauczyciel

Professor Andrzej Witold Danysz – Soldier, Scientist, Teacher

Stanisław Ilnicki

Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego i Psychotraumatologii CSK MON WIM; kierownik: ptk dr n. med. Radosław Tworus

Streszczenie. Tematem artykułu są życie i dokonania Andrzeja Witolda Danysza (ur. 1924 r.) prof. dr. med., dr. h.c. Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, pptk. WP, zasłużonego farmakologa, pioniera farmakoradiobiologii i nauczyciela akademickiego, z którego podręczników uczy się już czwarte pokolenie studentów, lekarzy i farmaceutów. W pracy przedstawiono rodowód profesora, przebieg nauki szkolnej i pierwsze lata tajnych studiów medycznych podczas okupacji (1942–1944), działalność konspiracyjną oraz udział w Powstaniu Warszawskim. Opisano również studia medyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) w Krakowie (1945–1948) oraz pracę naukową w Zakładzie Farmakologii UJ, uwieńczoną doktoratem (1949). Omówiono okoliczności powołania do zawodowej służby wojskowej oraz pracę dydaktyczną w Wojskowym Centrum Wyszkożenia Medycznego w Łodzi (1950–1957), która zapoczątkowała działalność profesora jako wykładowcy, autora i współautora kilkunastu podręczników farmakologii i dziedzin pokrewnych, wielokrotnie wznawianych i uaktualnianych. Przytoczono wspomnienie słuchacza niezapomnianych, mistrzowskich wykładów profesora z okresu jego epizodycznej (1963/1964) pracy w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi.
Słowa kluczowe: Andrzej Danysz, historia farmakologii polskiej, farmakoradiobiologia, lekarze w Powstaniu Warszawskim, szkolnictwo medyczne w Wojsku Polskim

Abstract. The subject of the paper is life and achievements of Prof. Andrzej Witold Danysz (born 1924), Doctor Honoris Causa of the Medical University of Białystok, lieutenant-colonel of the Armed Forces of Poland, a meritorious pharmacologist, a pioneer of pharmacoradiobiology and a university lecturer, from whose handbooks already the fourth generation of students, physicians and pharmacists has been learning. The paper presents the Professor's lineage, the course of his education and the first years of his clandestine medical studies during the German occupation (1942–1944), underground activity and his participation in the Warsaw Uprising of 1944. Moreover, his Krakow, Jagiellonian University (UJ) medical studies (1945–1948) and scientific work for the UJ's Pharmacology Department, crowned with winning of the doctor's degree are described. Circumstances of his call to arms and his lecturer's job at the Military Centre of Medical Education in Łódź (1950–1957), that initiated Professor's activity as a lecturer, author and co-author of over a dozen handbooks on pharmacology and related sciences, published and updated many times, are also discussed. Memories of a student attending the unforgettable, masterly lectures of Professor Danysz from a period of his brief work (1963/1964) at the Military Academy of Medicine in Łódź were recalled.

Key words: Andrzej Danysz, history of Polish pharmacology, medical education system in the Armed Forces of Poland, pharmacoradiobiology, physicians in the Warsaw Uprising

Nadesłano: 18.08.2020. Przyjęto do druku: 18.09.2020

Nie zgłoszono sprzeczności interesów.

Lek. Wojsk., 2020; 98 (4): 263–271

Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

Adres do korespondencji

dr hab. med. Stanisław Ilnicki
Klinika Psychiatrii, Stresu Bojowego
i Psychotraumatologii CSK MON WIM
ul. Szaserów 128, 04-141 Warszawa
e-mail: silnicki@wim.mil.pl

W latach moich studiów na Wojskowej Akademii Medycznej (WAM) w Łodzi doc. dr hab. med. Andrzej Danysz, jako jeden z nielicznych szefów Katedr, był autorem podręcznika wykładanego przedmiotu. Wprawdzie na IV roku (1963/1964) korzystaliśmy jeszcze z jego książki „Farmakologia i receptura: podręcznik dla średnich szkół medycznych” [1], ale do egzaminów przygotowaliśmy

się już z notatek wykładów opartych na podręczniku akademickim *in statu nascendi*: „Farmakologia: repetytorium dla studentów medycyny i farmacji”. Podręcznik ten, zwany potocznie „Farmakologią Danysza”, ukazał się drukiem w 1967 r., był nagradzany i stał się wzorem dla innych autorów [2]. Obie wymienione książki, uzupełniane i poprawiane, miały łącznie 18 wydań. Wydany

Rycina 1. Profesor Andrzej Danysz, fot. z 2014 r. [6], oraz okładka „Farmakologii Danysza” wyd. 2016 r. [3]

Figure 1. Professor Andrzej Danysz, photo taken in 2014 [6], and a cover of the “Danysz’s Pharmacology” published in 2016 [3]

w 2016 r. podręcznik „Farmakologia Danysza. Kompendium farmakologii i farmakoterapii”, uaktualniony przez prof. Włodzimierza Buczko, ucznia i wieloletniego współpracownika twórcy podręcznika, ukazał się pół wieku po edycji jego pierwowzoru (ryc. 1.) [3].

Pracując nad „Księgą wspomnień absolwentów III kursu WAM, 1960–1966”, zwróciłem się do Pana Profesora Danysza z uprzejmą prośbą o przybliżenie jego dawnym studentom genealogii dzieła oraz okoliczności jego powstania w Wojskowym Centrum Wyszkolenia Medycznego (WCWMed) w Łodzi. W rezultacie przeprowadziłem szereg rozmów z Panem Profesorem, podczas których poznałem nie tylko historię powstania podręcznika, ale również nieznaną nam w okresie studiów biografię jego autora.

Andrzej Witold Danysz urodził się 22 lutego 1924 r. w Warszawie, w rodzinie o wspaniałych tradycjach naukowych i społecznikowskich. Wiadomości o mikrobiologu Janie Danyszu (1860–1928) oraz fizykach – Janie Kazimierzu Danyszu (1884–1914) i Marianie Danyszu (1909–1983), dostępne są we wszystkich encyklopediach

powszechnych, a historia całego rodu Danyszów została pięknie opisana w książce „Z Brusowa w świat” [4].

Ojciec przyszłego profesora – Michał, uczestnik I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., był oficerem Wojska Polskiego w stopniu majora, prawnikiem, sędzią śledczym Wojskowych Sądów Okręgowych (WSO) w Warszawie i Brześciu nad Bugiem, a od 1935 r. do sierpnia 1939 r. sędzią orzekającym WSO w Przemyślu. Matka – Jadwiga ze Strzałkowskich – studiowała psychologię na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, ale podążając za mężem z garnizonu do garnizonu, poświęciła się wychowaniu synów – Andrzeja i młodszego o 4 lata Witolda (ryc. 2.) [5].

Przed wybuchem II wojny światowej Andrzej Danysz ukończył trzy klasy II Państwowego Męskiego Gimnazjum Klasycznego imienia Kazimierza Morawskiego w Przemyślu. Od najmłodszych lat interesował się zarówno literaturą piękną, jak i książkami naukowymi, z których szczególnie dwie utkwiły mu w pamięci: „Człowiek istota nieznaną” Alexisa Carrel’a oraz „Łowcy mikrobów”

Rycina 2. Michał i Jadwiga Danyszowie z synami Andrzejem (drugi z lewej) i Witoldem, fot. z 1934 r. [5]

Figure 2. Michał and Jadwiga Danysz with their sons: Andrzej (second from the left) and Witold, photo taken in 1934 [5]

Paula de Kruiffa. Trzecią skarbnicą wiedzy była dla niego czterotomowa encyklopedia „Wiedza i życie”.

5 września 1939 r. piętnastoletni Andrzej Danysz za zgodą matki zgłosił się na ochotnika do stacjonującego w Żurawicy koło Przemyśla pułku, którego dowódcą był znajomy ojca. Został przyjęty i wyznaczony na stanowisko gońca. Oddział, który pod naporem wojsk niemieckich przemieszczał się na wschód, 17 września został otoczony i rozbrojony przez czerwonooarmistów. Szeregowych po przesłuchaniu zwolniono, a Andrzej Danysz, „kręcący się” w harcerskim mundurku wśród oficerów, został wraz z nimi przewieziony do więzienia w Kołomyi. Spędził tam 7 dni, nie przyznając się, że jest synem wojskowego sędziego. Dzięki temu został uznany za uciekiniera, wypuszczony na wolność i po zakończeniu działań wojennych z przygodami wrócił do Przemyśla. Zatrzymani oficerowie podzielili tragiczny los tysięcy polskich jeńców na Wschodzie.

Zgodnie umową zawartą między Niemcami i ZSRR o wymianie ludności z zaanektowanych obszarów Polski matce z synami pozwolono na wyjazd do Sosnowca,

do jej rodziców. Ojciec, który po kapitulacji WP uniknął niewoli i ukrywał się przed NKWD, dołączył do rodziny, przepływając potajemnie San. Jesienią 1940 r., korzystając z pomocy krewnych, wszyscy dotarli Warszawy.

Andrzej Danysz wznowił tam naukę w tajnym Gimnazjum Władysława Giżyckiego na Wierzbnie. W 1942 r. zdał maturę i egzamin do szkoły docenta Jana Zaorskiego, która pod oficjalną nazwą Private Fachschule für sanitäres Hilfspersonal in Warschau faktycznie realizowała program uniwersyteckich studiów medycznych. W ciągu pierwszego roku „przerobił” i zaliczył dwa lata studiów. Jak wspomina: „Szkoła ta miała znakomitych wykładowców: profesorowie Władysław Kapuściński (fizyka), Stanisław Przyłęcki (chemia), Stefan Różycki (anatomia) i inni – byli nie tylko wirtuozami słowa, ale wysokiej rangi naukowcami znanymi nie tylko w Polsce. Przed wszystkim były to nieprzeciętne osobowości, które do dzisiaj żyją w mojej pamięci”.

Po zdany egzaminie z anatomii prawidłowej prof. Stefan Różycki zaproponował Andrzejowi Danyszowi etatowe zatrudnienie w charakterze „demonstratora

Rycina 3. Kpr. pchor. Andrzej Danysz w Powstaniu Warszawskim 1944 (z opaską na ramieniu) [7]

Figure 3. Cadet Corporal Andrzej Danysz during the Warsaw Uprising in 1944 (with armband) [7]

anatomii". Stanowisko to wiązało się nie tylko z Ausweissem pracownika, ale również z określoną, choć niewielką pensją. Jako demonstrator od 1 września 1943 r. do wybuchu powstania prowadził seminaria z małymi grupami słuchaczy i bywał na egzaminach z anatomii. Wcześniej ze względu na trudną sytuację materialną rodziny poza studiami miał się dorywczych zajęć zarobkowych, np. wynajętym wózkiem rozwoził węgiel i kartofle, wyrabiał mydło, które sygnował pieczętką z inicjałami „AD” i sprzedawał na placu Kercelego (Kercelaku).

W 1942 r. Andrzej Danysz włączył się w działalność konspiracyjną kontrwywiadu AK. Wskutek krytycznych wypowiedzi na temat szans zwycięstwa w walce zbrojnej nadano mu pseudonim „Filozof”. Po dekonspiracji uniemożliwiającej działalność kontrwywiadowczą w maju 1944 r. ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy i uzyskał stopień kaprała podchorążego. W Powstaniu Warszawskim walczył w kompanii „Grażyna”, zgrupowania por. „Harnasia”, w rejonie Poczty Głównej na Placu Napoleona i Kościoła Świętego Krzyża (ryc. 3.). Potem asystował w opatrywaniu rannych i organizował aprowizację powstańczego szpitala PCK przy ul. Koszykowej 15. Podczas jednej z wypraw po jęczmień do magazynów browaru Haberbuscha i Schielego na Żelaznej został ciężko ranny. Do ran wdało się zakażenie. Uważa, że przeżył dzięki zdobytemu cudem przez matkę sulfonamidowi *Prontosil rubrum*. Po upadku powstania 2 października 1944 r. i przejściu przez obóz dla wysiedlonej ludności Warszawy zatrzymał się wraz z matką w Piaśniku. Stamtąd pociągiem dotarli do Krakowa. Po pewnym czasie dołączył do nich ciężko ranny w powstaniu brat [5-8].

W Krakowie Andrzej Danysz zgłosił się do Szpitala św. Łazarza na ul. Kopernika 7 i został zatrudniony jako sanitariusz. Jednocześnie uczył na tajne komplety

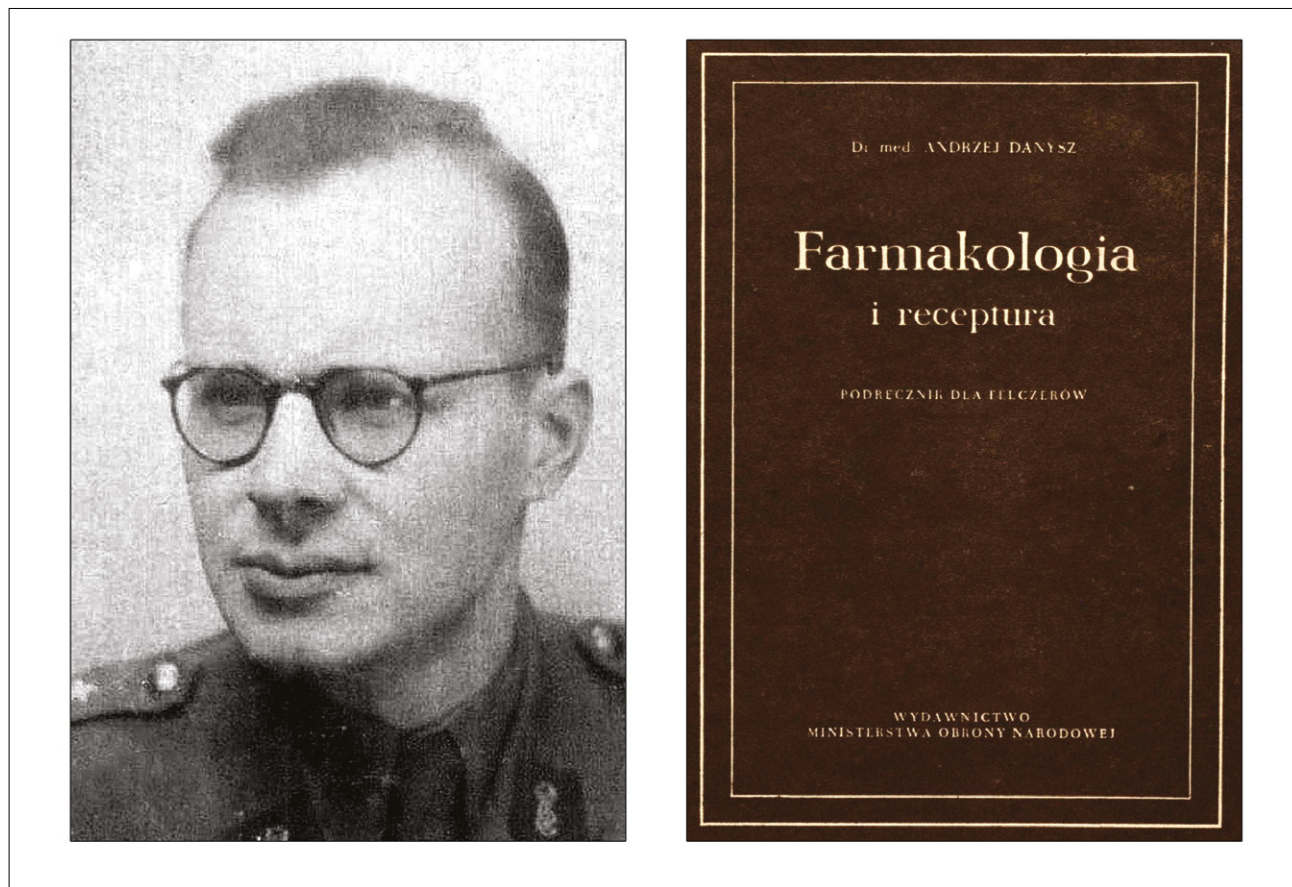

Rycina 4. Michał Danysz z synami Andrzejem (pierwszy z lewej) i Witoldem w 1949 r. [5]

Figure 4. Michał Danysz with his sons: Andrzej (first from the left) and Witold in 1949. [5]

profesorów Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, ewakuowanego w czasie okupacji do Krakowa. Po wyzwoleniu miasta, w styczniu 1945 r., zapisał się na III rok studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego (UJ) i został zatrudniony na stanowisku młodszego asystenta Zakładu Anatomii Prawidłowej. Działał również społecznie w Zarządzie Koła Medyków Bratniej Pomocy Studentów UJ, współorganizując bezpłatne ambulatorium zabiegowe i pogotowie zastrzykowe [7].

Po zakończeniu wojny do rodziny dołączył ojciec, który w okresie powstania przebywał poza Warszawą, a następnie wstąpił do Wojska Polskiego. Wyznaczony na stanowisko dowódcy 1. Białostockiego Pułku Apropowizacyjnego, dotarł z nim do Berlina. Służbę wojskową zakończył w 1947 r. w stopniu podpułkownika na stanowisku dowódcy garnizonu krakowskiego. Na emeryturze

Rycina 5. Por. dr med. Andrzej Danysz fot. z 1950 r. [11] i okładka „Podręcznika farmakologii i receptury dla felczerów” z 1954 r.

Figure 5. Lt. Andrzej Danysz, MD, PhD – photo taken in 1950 [11] and the cover of the Pharmacology and Dispensing Handbook for Medical Assistants published in 1954

zajął się gromadzeniem dokumentów do kroniki rodzinnej (ryc. 4.) [4,5,8].

W 1947 r. Andrzej Danysz uzyskał absolutorium i zaczął „rozglądać się” za przyszłą pracą. Początkowo zgłosił się do Kliniki Psychiatrycznej UJ, kierowanej przez prof. Eugeniusza Brzezickiego. Napisał tam swoją pierwszą pracę naukową pt. „Przypadek psychopatii skirto-tymicznej”, na szczęście – jak mówi – nieopublikowaną. Do psychiatrii zniechęcił go ówczesny nihilizm terapeutyczny i stosowane niemal niezależnie od rozpoznania elektrowstrząsy. Kolejnym wyborem, tym razem szczęśliwym, był Zakład Farmakologii UJ kierowany przez prof. Janusza Supniewskiego. Rozpoczął tam pracę jako młodszy – a po uzyskaniu dyplomu lekarskiego w czerwcu 1948 r. starszy – asystent. Zaledwie rok później, w maju 1949 r., uzyskał stopień doktora medycyny za skomplikowaną technicznie pracę eksperymentalną na zwierzętach pt. „Wpływ iperytu azotowego na gonady” [10]. W tym samym roku nawiązał współpracę z dziennikiem popołudniowym „Echo Krakowa”, gdzie

w dodatku „Mały Uniwersytet” zamieścił szereg artykułów popularnonaukowych.

Nadzieję na dalszy szybki rozwój kariery naukowej przerwało powołanie go w lutym 1950 r. do obowiązkowej 15-miesięcznej służby wojskowej. Trzymiesięczny Kurs Przeszkolenia Oficerów Służby Zdrowia (KPO) w Łodzi ukończył z 3. lokatą (na 181 kursantów), teoretycznie premiowaną prawem wyboru miejsca służby. Oczekiwał, że trafi do miasta, w którym będzie mógł „uprawiać naukę”, ale otrzymał przydział do pułku czołgów w Nysie. Po dramatycznych rozmowach w Departamencie Kadr MON został wyznaczony na stanowisko lekarza ambulatorium WDW w Zakopanem-Kościelisku.

Uczucie zawodu z powodu braku możliwości pracy naukowej złagodziło mu poznanie 20-letniej studentki Studium Wychowania Fizycznego UJ – Wiesławy z Deców, która jako higienistka odbywała w WDW praktykę wakacyjną. W 1950 r. wzięli ślub kościelny, nieuznawany wtedy przez władze wojskowe, a w 1951 r. ślub cywilny. Przeżyli potem szczęśliwie ponad pół wieku, dochowując

się córki Beaty Anny (polonistki) i syna Wojciecha (profesora farmakologii) oraz czterech wnuczek [8].

W październiku 1950 r. por. dr med. Andrzej Danysz, z poparciem prof. Janusza Supniewskiego i docenta Józefa Hano, przystąpił do konkursu na stanowisko kierownika nowo organizowanej Katedry Farmakologii Akademii Medycznej w Szczecinie. Po akceptacji jego kandydatury przez władze uczelni napisał raport o zwolnienie z wojska lub przeniesienie do Szczecina. W odpowiedzi został wezwany do Departamentu Kadr MON, w którym usłyszał: „Jeśli jesteście takim dobrym farmakologiem, to przenosimy was do WCWMed. w Łodzi na stanowisko starszego wykładowcy farmakologii Oficerskiej Szkoły Felczerów (OSF)”. To był rozkaz, który musiał wykonać, ponieważ – jak prawie wszyscy ówczesni lekarze służby okresowej – został wcielony do bezterminowej zawodowej służby wojskowej [8].

W WCWMed por. dr med. Andrzej Danysz (w 1952 r. awansowany na kapitana) ujawnił swoje rozliczne walory osobiste i fachowe. W opiniach służbowych, sygnowanych m.in. przez pułkowników lekarzy Bogumiła Kotackowskiego, Władysława Płoszko, Tadeusza Mockałto, Zbigniewa Zapędowskiego i Tadeusza Obarę, czytamy: „(...) Gruntowne przygotowanie i znajomość wykładanego przedmiotu pozwalają mu na prowadzenie wykładów i zajęć – łatwo, dostęпно i interesująco, przy tym na wysokim poziomie naukowym i metodycznym. (...) Wykazuje duże zdolności organizacyjne, pomysłowość i inicjatywę. Zorganizował wzorową salę wykładową, muzeum roślin leczniczych. Wprowadził szereg pomysłowych pomocy naukowych, a wykłady i zajęcia urozmaica i ułatwia przez efektowne i pouczające demonstracje. Opiekuje się stale podchorążymi, poznając ich indywidualne trudności w przyswajaniu przedmiotu i udziela im pomocy. Jest bardzo wymagający, jednakże w ocenie wiadomości sprawiedliwy. (...) Koleżeński, uczciwy, szczerzy i prawdomówny, o wysokim poczuciu godności osobistej. (...) Wykazuje się dużą odwagą cywilną. (...) Nadzwyczaj taktowny, zdyscyplinowany, kulturalny. (...) Pogodny, optymistycznie nastawiony do ludzi. (...) Pomimo tej aktywności i osiągnięć nie ma chęci do wstąpienia do partii” (ryc. 5.) [11].

Profesor Danysz wspomina: „Pewnego razu płk Płoszko, zastępca komendanta WCW Med. ds. Wyszkolenia Medycznego, wezwał mnie do siebie i pokazując list powiedział: – Jakiś zafajdany cywil z Lublina napisał do Dowództwa WCW Med., aby udostępnić mu konspekty wykładów z farmakologii. A ja wam mówię, kapitanie Danysz, siadajcie na d..., zabierajcie się do roboty, a za 3 miesiące przyniesiecie mi gotowy maszynopis podręcznika farmakologii dla felczerów. Był to rozkaz. Ale oczywiście, gdyby nie trafił na moje zainteresowania i przygotowanie, to prawdopodobnie nie zostałby wykonany. Tymczasem „przysiadłem” do roboty i w ciągu 3 miesięcy maszynopis podręcznika był gotowy. Został

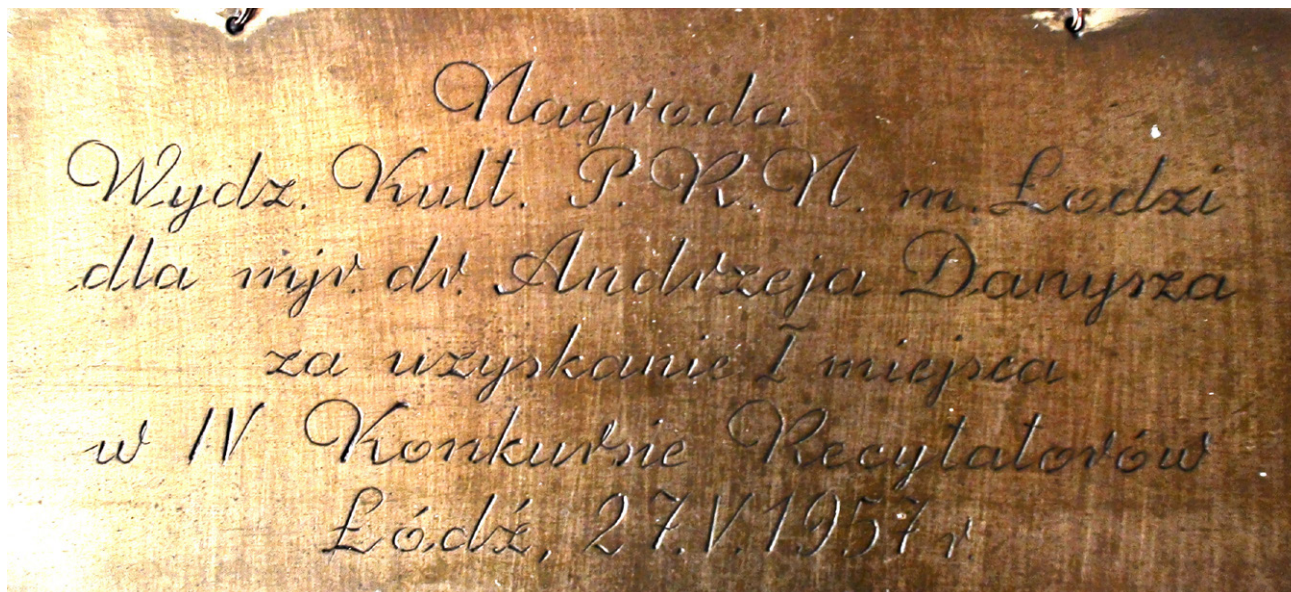
szybko wydrukowany nakładem MON, a cieszył się takim powodzeniem, że po pół roku wyszło drugie wydanie. Dalsze wydania, zawsze zmieniane i poprawiane, były już wydawane przez PZWL [12]. Podręcznik farmakologii dla średniego szkolnictwa medycznego cieszył się wielkim powodzeniem i doczekał się aż 12 wydań (ostatnie w r. 1985) [1]. Napisałem również rozdział „Farmakologia” w podręczniku zbiorowym dla szkół pielęgniarek – były dwa wydania [13]. Wspólnie z ówczesnym wykładowcą patologii OSF por. dr med. Andrzejem Głuszczem opracowaliśmy podręcznik patologii dla szkół felczerskich, który również doczekał się aż 9 wydań” [14-16].

Poza podstawowymi obowiązkami dydaktycznymi w OSF doktor Danysz pracował dodatkowo (1951–1957) jako starszy asystent w Zakładzie Patologii Ogólnej Akademii Medycznej w Łodzi u prof. Franciszka Venuleta. Zastępował go często w wykładach i opracował zestaw przeźroczy, stanowiących ilustracje jego broszury na temat wpływu palenia tytoniu na ustrój człowieka. Pełnił też funkcję (1953–1956) kierownika Pracowni Patofizjologicznej Kliniki Interny Polowej WCWMed. w Łodzi, której szefem był prof. Andrzej Himmel [8].

Ponieważ „lubił uczyć”, a czas i siły mu na to pozwalały, angażował się również w działalność Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, wyjeżdżając z pogadankami (głównie na temat szkodliwości palenia tytoniu) nawet do odległych wsi województwa łódzkiego. Demonstrował wówczas – jako spektakularny dowód toksyczności nikotyny – zakrapianie gołębiowi do oka jednej kropli roztworu tej substancji. Gołąb, po przeleceniu nie więcej niż 5–10 metrów, padał martwy na ziemię. Robiło to silne wrażenia na słuchaczach. „Dziś – mówi profesor – nie zrobiłbym tego ze względów etycznych.”

Szczególną pasją profesora Danysza, uprawianą od czasów studenckich, była recytacja wierszy i innych utworów literackich. Zaspakajało to zarówno jego potrzebę artystycznej ekspresji, jak i służyło doskonaleniu sztuki wykładu. Nad osiągnięciem mistrzostwa w tej dziedzinie myślał już podczas studiów na UJ, uczęszczając na instruktaż do znanego pedagoga sztuki wymowy, Jerzego Ronarda Bujńskiego, a potem w Łodzi, do Jerzego Klimaszewskiego. W WCWMed zorganizował zespół artystyczny podchorążych, który zdobywał laury na konkursach wojskowych. Sam również brał udział w konkursach recytatorskich, zdobywając na nich liczne nagrody i wyróżnienia (ryc. 6.).

W związku z otrzymaną w listopadzie 1956 r. przez kpt. dr. med. Andrzeja Danysza propozycją objęcia stanowiska kierownika Zakładu Farmakologii AM w Białymstoku, władze wojskowe z oporami 11 sierpnia 1957 r. wyraziły zgodę na jego zwolnienie z wojska, awansując na pożegnanie na majora. Przeważała opinia Zastępcy Komendanta WCWMed. ds. Naukowych, płk lek. Władysława Płoszko: „Służba wojskowa przerwała ww. prowadzenie

Rycina 6. Plakietka nagrody uzyskanej przez mjr. dr. med. Andrzeja Danysza w konkursie recytatorskim w 1957 r.

Figure 6. of the award won by Maj. Andrzej Danysz, MD, PhD in a declamation contest in 1957

prac naukowych. (...) Obecnie w wojsku wobec braku W[ojkowej] A[kademii] Med.[ycznej] nie ma perspektywy rozwoju naukowego. Dla dalszego rozwoju naukowego i całkowitego oddania się pracy naukowo-badawczej należy kpt. Danysza zwolnić z wojskowej służby zawodowej, tym bardziej, że prowadzenie wykładów dla średniego personelu medycznego nie wymaga wysoko kwalifikowanego pracownika naukowego" [11].

Po objęciu w 1957 r. w wieku 33 lat stanowiska *p.o.* kierownika Katedry i Zakładu Farmakologii AM w Białymstoku dr med. Andrzej Danysz przystąpił do organizowania od podstaw pracy badawczej, gromadząc wokół siebie grupę młodych i zapalonych ludzi. Pierwszy raz w życiu wyjechał za granicę do Berna w Szwajcarii na miesięczny staż naukowy. W lutym 1961 r. zakończył przewód habilitacyjny, uzyskując na podstawie pracy pt. „Odczynowość zakończeń adrenergicznych i cholinergicznych w ostrej chorobie popromiennej” [17] stopień docenta, i został zatwierdzony na zajmowanym stanowisku. W 1964 r. na bazie Zakładu Farmakologii utworzył – na podstawie decyzji Departamentu Wojskowego Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej (MZiOS) – Badawczy Ośrodek Radiobiologiczny, którego zadaniem było poszukiwanie nowych środków radioochrony farmakologicznej. Prace tego ośrodka zostały podsumowane w napisanej wspólnie z Danutą Koćmierską-Grodzką monografii „Radiofarmakologia – działanie leków w ustroju napromienionym”, pierwszym tego typu opracowaniu w literaturze światowej [18]. Za osiągnięcia w tej dziedzinie został odznaczony m.in. złotym medalem Académie Internationale de Lutèce w Paryżu. Taki sam medal

otrzymał wraz z nim Hans Selye za znane powszechnie badania nad stresem [19].

W Białymstoku doc. Andrzej Danysz kontynuował rozpoczętą w WCWMed pracę nad podręcznikiem farmakologii dla studentów i lekarzy pt. „Farmakologia – repetytorium dla studentów medycyny i farmacji”. Książka ta ukazała się drukiem w 1967 r., poprzedzona dwukrotnym wydaniem przez Zrzeszenie Studentów Polskich skryptu pod tym samym tytułem, opartym na notatkach z wykładów profesora [20]. Oceniano, że „repetytorium stanowiło śmiałą próbę wyjaśnienia złożonych mechanizmów działania leków w oparciu o możliwie zwartą i skróconą część opisową na korzyść licznych schematów pojęciowych i piktogramów. W poszukiwaniu nowych form dydaktycznych wprowadzenie pewnej symboliki przekazu było niewątpliwie podejściem nowatorskim. (...) Można uznać, że stanowiło formę przejściową do CAT (Computer Assisted Teaching)” [21].

Mimo tych osiągnięć w 1963 r. doc. Andrzej Danysz rozważał możliwość powrotu do Łodzi i objęcia stanowiska kierownika Katedry Farmakologii Wojskowej Akademii Medycznej. Jego raport w tej sprawie został zaakceptowany przez Komendanta-Rektora WAM gen. prof. Mariana Garlickiego [11], ale ostatecznie plany te nie zostały zrealizowane. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności nasz III kurs w roku akademickim 1963/1964 miał okazję słuchać mistrzowskich wykładów Profesora i być przez niego egzaminowany. Tak wspominał te wydarzenia płk. lek. Andrzej Gładysz, absolwent III kursu WAM, pół wieku po zakończeniu studiów: „Na czwartym roku przybył do nas nowy wykładowca farmakologii, pan docent

WOJSKOWA AKADEMIA MEDYCZNA						
Fakultet Lekarski			Nr albumu: 988/L			
Imię i nazwisko słuchacza: Stanisław Danysz			Semestr: VIII			
Rok akad. 1963/64			EGZAMINY			
Nazwa przedmiotu	Data	Ocena	Podpis egzaminującego	Egzaminy poprawcze		
				Data	Ocena	Podpis egzamin.
Farmakologia	27.05.64	B. dobrze	[Podpis]			

Rycina 7. Wpis prof. Andrzeja Danysza w indeksie autora artykułu z 27.05.1964 r.

Figure 7. Entry made by Prof. Andrzej Danysz in the author's student's book on May 27, 1964

Andrzej Danysz z AM w Białymstoku. Poprzedziły go hiobowe wieści, że jest niezwykle wymagający, drobiazgowy, masowo oblewa na egzaminie. (...) Wykłady z farmakologii odbywały się w kinie Polesie na Retkini i były wygłaszane ze sceny. Wykład inauguracyjny profesor rozpoczął nieoczekiwanie od pytania: – Czy znacie bajeczki Pana Jowialskiego? W odpowiedzi na ciszę kontynuował: – To posłuchajcie. Po czym wygłosił znakomicie przygotowany wykład, w którym sprecyzował swoje wymagania, ich zakres i tym podobne zagadnienia. Okazał się człowiekiem miłym, bezpośrednim, ze znakomitą znajomością wykładanego przedmiotu. Można powiedzieć, że precyzyjnie scharakteryzował nam znaczenie farmakologii dla przyszłego lekarza. (...) Osobiście bardzo bałem się egzaminu z farmakologii i uczyłem się jej systematycznie. Ulubionym działem farmakologii profesora były leki psychotropowe, którym poświęcał wiele uwagi. Poza własnym podręcznikiem profesor Danysz polecał nam podręcznik profesora Józefa Hano, monografię Jana Venuleta i inne. (...) Na egzaminie, na początku profesor stawiał pytania z wiedzy ogólnofarmakologicznej, następnie z farmakologii szczegółowej i receptury. Mnie udało się zdać egzamin pomyślnie, bywało jednak różnie. Jeden z kolegów, pytany o pochodzenie penicyliny rozpoczął kwieciste, wymienił dwa preparaty, kończąc wypowiedź słowami „A resztę to pan profesor zna”. – Znam, znam, a jakże. Lecz chodzi mi o to, czy kolega zna – odpowiedział profesor. Niektórzy koledzy po zdany egzaminie z farmakologii odbywali rytualną kąpiel w basenie przeciwpożarowym koło naszego bloku. Zdarzyło się, że prof. Danysz, który przyjmował wówczas egzamin w pobliskim dziekanacie, zaciekawiony gwarem wyszedł na zewnątrz i „przyłapał” uszczęśliwionego zaliczonym egzaminem podchorążego w momencie, gdy po kąpeli, z ręcznikiem na biodrach umywał się do bloku. Profesor rzucił na ten widok uwagę: „Przyłapano cnota”. Gdy sprawa się wydała, profesor wpadł w doskonały nastrój i wszyscy egzaminowani tego dnia pomyślnie zdali egzamin” [22].

W 1969 r. docent Andrzej Danysz został wyznaczony przez MZIOS na stanowisko kierownika Zakładu

Farmakologii Instytutu Leków w Warszawie. W 1970 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1980 r. profesorem zwyczajnym. W 1982 r. objął stanowisko dyrektora naczelnego Instytutu Leków. Funkcję tę pełnił przez 9 lat. Z dniem 1 grudnia 1992 r. objął kierownictwo Zakładu Farmakologii Instytutu Farmaceutycznego w Warszawie [8].

Zainteresowania badawcze profesora Danysza dotyczyły m.in. radioochrony chemicznej, stworzył koncepcję celowanej farmakoterapii narządowej, w ramach której zajmował się dystrybucją leków za pomocą tzw. aktywatorów membranowych, używanych do wybiórczego nagromadzenia leku w chorym narządzie [19,23]. Po przejściu w 1994 r. na emeryturę kontynuował działalność wydawniczą, m.in. w 1997 r. wydał monumentalną „Historię farmakologii” [24] oraz „Lekarze w Powstaniu Warszawskim” [25].

Za całokształt dokonań życiowych profesor Danysz otrzymał szereg odznaczeń i tytułów honorowych: „za wybitne zasługi w pracy naukowej i dydaktycznej” został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1976), Krzyżem Kawalerskim (1982), Krzyżem Oficerskim (1994), a „za wybitne zasługi w działalności na rzecz niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, za osiągnięcia w pracy społecznej w organizacjach kombatanckich” Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (2004). W 2010 r. Polskie Towarzystwo Lekarskie, „za 50 lat aktywnej pracy na rzecz poprawienia stanu zdrowia polskiego społeczeństwa”, uhonorowało go tytułem i sygnetem *Medicus Nobilis* [23].

W 1989 r. Senat Akademii Medycznej w Białymstoku nadał profesorowi Andrzejowi Danyszowi tytuł doktora *honoris causa* m.in. z następującym uzasadnieniem: „pracując w naszej Uczelni jako kierownik Zakładu Farmakologii, dawał przykład młodym asystentom nie tylko umiłowania pracy, ale również szacunku do siebie i innych. Nadanie tego tytułu będzie najszlachetniejszym kamieniem w koronie naszej Uczelni” [26].

Do najważniejszych swoich osiągnięć profesor Danysz zalicza ponad 500 publikacji naukowych, kilkanaście podręczników farmakologii, wielokrotnie wznawianych i uaktualnianych, 3 monografie, 41 wypromowanych doktorów, z których 7 habilitowało się, a 4 zostało profesorami [1-3,12-14,18,20,24-25,27-31]. Podkreśla, że nie osiągnąłby nawet połowy tego, do czego doszedł, gdyby nie starania i miłość rodziców, a przede wszystkim matki – w dzieciństwie i młodości, a w wieku dojrzałym – żony, która była jego najlepszym przyjacielem, kolegą, kumplem i współpracownikiem [8].

Niepospolite dokonania życiowe profesora Andrzeja Danysza dają mu prawo do powtórzenia za Horacym: *Exegi monumentum aere perennius*. My, jego uczniowie, winniśmy mu zaś słowa: *Tibi, Professor, gratias agimus*.

Piśmiennictwo

1. Danysz A. Farmakologia i receptura. Podręcznik dla średnich szkół medycznych. PZWL, Warszawa 1960–1985 (12 wydań)
2. Danysz A. Farmakologia – repetytorium dla studentów medycyny i farmacji. PZWL, Warszawa 1967–1988 (6 wydań)
3. Danysz A. Kompendium farmakologii i farmakoterapii. Volumed/Elsevier Urban & Partner, Wrocław 1994–2016 (6 wydań) (współautor 2. wydania W. Danysz, 4.–6. wydania W. Buczek)
4. Witek H, Makulec J. Z Brusowa w świat: Piotr Danysz i jego rodzina. Towarzystwo Przyjaciół Miejsko Gminne Centrum Kultury, Ryki 2005
5. Danysz A. Wspomnienia medyka z Powstania Warszawskiego. www.sppw1944.org/index, www.sppw1944.org/relacje/relacja42.html
6. Andrzej Danysz „Filozof”. www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/andrzej-danysz,211.html
7. Sienkiewicz W, Olczak E, eds. Dzieje Polski: atlas ilustrowany. Wydawnictwo Demart, Warszawa 2008: 409
8. Prof. dr hab. med. Andrzej Danysz – korzenie, życiorys i przebieg pracy. In: Andrzej Danysz 50 lat pracy. Fundacja Büchnera, Warszawa 1994: 56–74
9. Witold Maciej Danysz. www.1944.pl/powstancze-biogramy/witold-danysz,7484.html
10. Danysz A. Wpływ iperytu azotowego metylo-dwu (β -chloroetylo)-aminy na gonady. Rozprawy Wydziału Lekarskiego. Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1950 (seria 1, t. 1); 11: 34
11. Centralne Archiwum Wojskowe. Sygn. akt TAP 2571/10/149 AWNDM
12. Danysz A. Farmakologia i receptura dla felczerów. Wydawnictwo MON/Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1954–1958 (3 wydania)
13. Danysz A. Farmakologia. In: Chodorowska-Prochner A, Hutner R, eds. Podręcznik dla pielęgniarek. T. 1. PZWL, Warszawa 1956: 268–353
14. Gluszczyk A, Danysz A. Patologia: podręcznik dla średnich szkół medycznych. Wydawnictwa Lekarskie PZWL, Warszawa 1959–1977 (9 wydań)
15. Danysz A, Gluszczyk A. Patologia. In: Mała encyklopedia zdrowia. PWN, Warszawa 1956–1974 (4 wydania)
16. Andrzej Gluszczyk. www.cybra.lodz.pl/Content/4459/59_kronikarz%20nr13_kronikarz%20nr13.pdf
17. Danysz A. Odczynowość zakończeń adrenergicznych i cholinergicznym w ostrej chorobie popromiennej. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Białystok 1961
18. Danysz A, Koćmierska-Grodzka D. Radiofarmakologia: działanie leków w ustroju napromienionym. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1969
19. Wojciechowski A. Między ekstazą a udręką. Rozmowa z prof. drem Andrzejem Danyszem. In: Andrzej Danysz 50 lat pracy. Fundacja Büchnera, Warszawa 1994: 5–18
20. Danysz A. Farmakologia – repetytorium dla studentów medycyny i farmacji – skrypt. Rada Uczelniana ZSP/Koło Naukowe przy Katedrze Farmakologii AMB, Białystok 1964, 1967 (2 wydania)
21. Szreniawski Z. 50-lecie pracy naukowej Andrzeja Danysza. In: Andrzej Danysz 50 lat pracy. Fundacja Büchnera, Warszawa 1994: 31–33
22. Gładysz A. Wspomnienia – maszynopis u autora artykułu
23. Andrzej Danysz. www.pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Danysz
24. Danysz A, ed. Historia farmakologii w Polsce. Polskie Towarzystwo Farmakologiczne, Sanmedica, Warszawa 1997
25. Danysz A, ed. Powstanie Warszawskie i medycyna. Wspomnienia lekarzy, medyków i sanitariuszek z Powstania Warszawskiego. Towarzystwo Lekarskie Warszawskie, Warszawa 2002
26. Andrzej Witold Wrocisław Danysz. In: Chyczewski L, Grassmann M, Radziejewski P, Piszczatowska M, eds. Doktorzy honoris causa Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku 1950–2013. Białystok 2013: 84–89
27. Danysz A. Farmakologia: podręcznik dla słuchaczy medycznych studiów zawodowych. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1977–1985 (12 wydań)
28. Danysz A, Jeljaszewicz J. Podstawy antybiotykoterapii. Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa”, Warszawa 1974, 1976 (2 wydania)
29. Danysz A., Jeljaszewicz J, Meszaros J, Leszczyńska J. Podstawy chemioterapii. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1983
30. Danysz A, Gryglewski R, eds. Farmakologia. Podręcznik dla studentów medycyny i farmacji. PZWL, Warszawa 1977, 1982 (2 wydania)
31. Danysz A, Kleinrok Z. Farmakologia. Podręcznik dla studentów medycyny. PZWL, Warszawa 1987–1996 (3 wydania)